

номочия продлеваются до первого заседания первой сессии Верховной Рады Украины, избранной после отмены военного или чрезвычайного положения. Соответственно, данное положение выступает правомерным ограничением избирательных прав граждан в период военного или чрезвычайного положения. Что касается цензов как ограничений в осуществлении политических прав, то Конституция Украины устанавливает общий возрастной ценз для осуществления активного избирательного права – достижение 18-летнего возраста (статья 70). Основным условием для осуществления политических прав, как правило, выступает условие наличие гражданства (статьи 36, 38, 39, 70 Конституции Украины), хотя в некоторых случаях для осуществления политических прав такое условие не выдвигается (статья 40 Конституции Украины). Конституция содержит и предварительные запреты относительно реализации политических прав. В частности статья 37 полностью посвящена установлению ограничений в деятельности политических партий, запрещая им иметь военизированные формирования, а также организационные структуры в органах публичной власти и т. д.

Таким образом, политические права человека и гражданина основаны на политической свободе и представляют собой установленные конституционно-правовыми нормами возможности (правомочия) активного участия граждан в управлении государственной и общественной жизнью, направленные на обеспечение влияния носителей таких прав (как правило, граждан) на деятельность субъектов политической системы.

Терлецький Д. С.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В ПРАКТИЦІ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

У вітчизняній юридичній літературі проблематиці сутності та юридичної сили актів органу конституційної юрисдикції приділяється виправдано висока та постійна увага. Особливо слід виділити роботи Є. Євграфової, М. Савчин, М. Тесленко, В. Тихого, П. Ткачука, В. Шаповала, С. Шевчука. У той же час змістовний наголос при розвідці актів органу конституційної юрисдикції вже традиційно робиться передусім на дослідженні суто теоретичних аспектів. Натомість, зумовлені запровадженням у правову систему України якісно інших за своїми характеристиками актів органу конституційної юрисдикції питання практичного характеру поки що не привернули належної уваги вітчизняних науковців.

Конституційно визначений статус Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції на чолі з Верховним Судом України як складо-

вих єдиної судової системи України об'єктивно передбачає та визначає їх тісний функціонально-цільовий зв'язок та взаємодію при реалізації наданих їм повноважень. Варіативність застосування судами загальної юрисдикції при здійсненні судочинства актів Конституційного Суду України, як видається, становить одну з таких прикладних проблем, детермінованих їхнім функціонально-цільовим зв'язком та взаємодією.

Чинне законодавство не містить поняття актів Конституційного Суду України. Конституцією України, Законом «Про Конституційний Суд України», а також Регламентом Конституційного Суду України визначені лише види таких актів: ними є рішення, висновки й ухвали. Акти Конституційного Суду України є засобом юридичного оформлення результатів розгляду ним матеріальних, процесуальних чи організаційних питань.

За результатами розгляду справ конституційної юрисдикції Конституційним Судом України приймаються рішення та висновки, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені. В літературі також обґрунтовано вказується, що зазначеним актам Конституційного Суду України притаманні й інші особливості, зумовлені насамперед природою органу конституційної юрисдикції, серед яких потрібно вказати їх спеціальний предмет (об'єкт) – актами Конституційного Суду України вирішуються питання, віднесені до його виключної компетенції та змістовно-функціональне призначення – вони виступають засобом гарантування верховенства Конституції України на всій території держави та забезпечення прямої дії її норм і формування єдиного конституційного праворозуміння.

Змістовний аналіз процесуального законодавства України, роз'яснень Верховного Суду України та вищих судових спеціалізованих судів дозволяє стверджувати, що в аспекті застосування судами загальної юрисдикції актів Конституційного Суду України йдеться передусім про застосування рішень Конституційного Суду України, тобто заключних актів єдиного органу конституційної юрисдикції, які приймаються за результатами розгляду справ щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів та інших правових актів і щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

Зокрема, рішення Конституційного Суду України повинні застосовуватися: 1) при вирішенні судом загальної юрисдикції питання про відкриття провадження у справі, в тому числі для вирішення питання про можливість розгляду позовної заяви у порядку відповідного судочинства; 2) при мотивуванні прийнятого у справі судом загальної юрисдикції судового рішення зазначається у разі необхідності про урахування рішення Конституційного Суду України про офіційне тлумачення Конституції та законів України, які підлягають застосуванню в даній справі та при вирішенні питання про відповідність Основному Закону України нормативно-правових

актів, перелічених у пункті 1 частини першої статті 150 Конституції України, якими сторони доводять свої вимоги чи заперечення; 3) при вирішенні питання про перегляд судового рішення, що набрало законної сили, у зв'язку з нововиявленими обставинами – як підставу для такого перегляду у разі встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане. При цьому необхідність застосування висновків Конституційного Суду України, зокрема у справах щодо відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, процесуальним законодавством України чітко не визначена. Та що є більш принциповим, поза увагою залишається регулятивний потенціал правових позицій Конституційного Суду України – феномену, породженого практичною діяльністю єдиного органу конституційної юрисдикції.

Навмисно, залишаючи поза межами цієї розвідки зміст триваючої наукової дискусії щодо правової природи та сутності правових позицій Конституційного Суду України, зазначимо що йдеться, на наш погляд, про ставлення Конституційного Суду України до певної конституційно-правової проблеми, що формується єдиним органом конституційної юрисдикції для подолання правової невизначеності у правових відносинах та виражає найбільш адекватний Конституції України варіант поведінки для всіх суб'єктів права. Ілюстрацією регулятивної цінності правових позицій Конституційного Суду України може слугувати такий приклад. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема, спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. Проте чинне законодавство України не містить визначення категорій «нормативно-правові акти» та «правові акти індивідуальної дії». Водночас Конституційний Суд України у Рішенні від 16.04.2009 № 7-рп/2009 у справі про скасування актів органів місцевого самоврядування надав вичерпну характеристику зазначеним категоріям.

Наведений приклад, як видається, доводить, необхідність широкого підходу до застосування судами загальної юрисдикції актів Конституційного Суду України та визнання доцільності безпосереднього застосування ними також правових позицій Конституційного Суду України, які здатні посприяти подоланню правової невизначеності у правових відносинах при здійсненні судочинства.